

Stud. Mater. Ośr. Kult. Leśn. 21, 2023, s. 223–247

ZMIANY JĘZYKOWE W POLSKIM JĘZYKU LEŚNICTWA

Paula Trzaskawka

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

WPROWADZENIE

Każdy język na przestrzeni lat ewoluuje, a co za tym idzie, każdy język specjalistyczny podlega również pewnym transformacjom podyktowanym zmianami w języku ogólnym. Na przykładzie polskiego języka leśnictwa można również zaobserwować pewne modyfikacje w polskim języku ogólnym. W artykule podjęto analizę terminologiczną polskiego języka leśnictwa na przykładzie największego czasopisma naukowego „Sylvan” pod kątem diachronicznym. Badaniu poddano teksty z trzech okresów publikacji czasopisma. Wzięto pod uwagę wybrany katalog tekstów (nie jest to badanie wyczerpujące, a jego wyniki stanowią tylko wycinek ewolucji, jaka nastąpiła w polskim języku leśnictwa). Przedstawione wyniki pokazują zmiany, jakie zaszły w polskim języku leśnictwa, jak i języku ogólnym na wybranym materiale badawczym pod względem terminologicznym, ortograficznym, jak i gramatycznym. Oprócz analizy językowej zostanie przedstawiona pokrótce historia czasopisma „Sylvan”. Badania nad polskim językiem leśnictwa są istotną kwestią, ponieważ wcześniej nie były one przedmiotem szczegółowych rozważań (istnieją jedynie

Adres do korespondencji – Corresponding author: dr Paula Trzaskawka, Instytut Lingwistyki Stosowanej, Wydział Neofilologii, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Al. Niepodległości 4, 61-874 Poznań, paula.trzaskawka@amu.edu.pl

podręczniki fachowe z zakresu poszczególnych dziedzin leśnictwa¹, jak i publikacje Elżbiety Kloc dotyczące języka leśnictwa jako języka specjalistycznego² oraz Ewy Pajewskiej, która badała język leśnictwa na korpusach rozproszonych³, natomiast wcześniej nikt nie skoncentrował swoich zainteresowań badawczych na „Sylwanie” (korpus jednolity w aspekcie językoznawczym).

METODA BADAWCZA

Metoda badawcza opierała się w głównej mierze na analizie językowej i porównawczej tekstów z zakresu leśnictwa opublikowanych w czasopiśmie „Sylwan”. Zastosowana analiza językowa opierała się na badaniach frekwencyjnych i semantycznych dotyczących tekstów o charakterze językowym.

Wszystkie numery czasopisma „Sylwan” zostały zdigitalizowane, a część z nich (w szczególności pierwsze numery) poddane technice OCR (optyczne rozpoznawanie znaków). Techniki optycznego rozpoznawania znaków stosowane są, między innymi, właśnie przy digitalizacji zasobów bibliotek. Oczywiście trzeba mieć na względzie fakt, iż oprogramowanie OCR nie jest skuteczne tak jak człowiek, zatem w przypadkach wątpliwych oraz w celu uniknięcia błędów nieodzowna jest weryfikacja wyniku OCR przez człowieka. Widoczne jest to przede wszystkim na tekstach wcześniejszych (pierwszy okres „Sylwana”). Program „kopiuje” wszystko, co znajduje się na papierze (również drobne zabrudzenia, włosy, kłaczki, które później odczytuje mylnie jako znaki interpunkcyjne, np. kreski, kropki).

Zastosowano badania zarówno ilościowe, jak i jakościowe. Do badań ilościowych posłużył test t-studenta, a dane liczbowe poszczególnych terminów (ich frekwencyjność) zostały zaczerpnięte z wyszukiwarki Google. W badaniach jakościowych (było to badanie wtórne, polegające na gromadzeniu istniejących danych w postaci tekstów) skupiono się na znaczeniach poszczególnych terminów. Zebrano je i zanalizowano w celu zrozumienia pojęć i wskazania ich ewolucji w czasie. Pod uwagę wzięto następujące kategorie: terminologię, pisownię i ortografię, gramatykę (ich ewolucja w ciągu 200 lat). Ustalono, że nastąpiły pewne zmiany terminologiczne, gramatyczne, używane są obecnie

1 Np. *Podręcznik leśnictwa ułożony staraniem Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Wielkim Ks. Poznańskim*, 1869, Poznań; E.W. Maron, 1843, *Prawidła leśnictwa*, Komis Księgarni J.K. Żupańskiego, Poznań; H. Strzelecki, 1974, *Gospodarstwo lasowe. Las w stanie natury. Cięcie lasu*, Księgarnia Gubrynowicza i Schmidta, Lwów.

2 E. KLOC, 2019, *Czy sosna to szyszkowiec? – czyli o złożoności angielskiej i polskiej terminologii leśnej, lukach terminologicznych oraz relacjach między terminami a pojęciami*, [w:] *Kulturowa wartość lasu*, red. D.J. Gwiazdowicz, A.E. Matulewska, Ośrodek Kultury Leśnej, Gołuchów, s. 303–318.

3 E. PAJEWSKA, 2002, *Opisanie lasu. Polskie słownictwo związane z lasem do roku 1939*, FAGUS, Szczecin.

inne konstrukcje, jak i frazy, a przede wszystkim ewoluowała pisownia poszczególnych terminów czy nawet prostych wyrazów.

MATERIAŁ BADAWCZY

Na materiał badawczy składają się poszczególne numery czasopisma „Sylwan”, które zostały podzielone na trzy okresy (wyróżnione na oficjalnej stronie internetowej). Pierwszy okres obejmuje początki periodyku, tj. lata 1820–1858. Następnie nastął okres 25 lat przerwy w publikowaniu. Wznowienie czasopisma w roku 1883 rozpoczyna drugi okres. Ponowiono go w Galicji w okresie zaborów i jego ciągłość wydawnicza potrwała aż do czasów wybuchu II wojny światowej w 1939 roku. Nastąpiła kolejna, ośmioletnia przerwa w publikacji, a wznowienie prac nastąpiło w roku 1947 i do czasów nam obecnych „Sylwan” wydawany jest bez przerwy. Teksty te zostały wybrane, ponieważ są autentycznym nośnikiem żywego polskiego języka leśnictwa, opisującego pewną kategorię rzeczywistości, jaką jest leśnictwo czy zawód leśnika i wszystkie zawody okołoleśne. Należy podkreślić, że „Sylwan” to czasopismo specjalistyczne redagowane i wydawane głównie dla leśników. Oprócz tekstów z „Sylwana” jako źródło terminologiczne posłużyła Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. Została ona wykorzystana do ustalenia aktualnych znaczeń wybranych terminów.

Historia „Sylwana” sięga 1820 r., kiedy to został wydany pierwszy jego numer. Należy zauważyć, że jest to czasopismo naukowe z zakresu nauk leśnych o najdłuższej historii na świecie (ponad 200 lat istnienia). Ukazuje się z mały-

Fot. 1. Fotografia rzeźby Sylwana. Zdjęcie udostępnione dzięki uprzejmości dra inż. Tomasz Sobalaka*

* W tym miejscu chciałabym bardzo podziękować dr. inż. Tomaszowi Sobalakowi za cenne uwagi oraz pomoc przy korekcie terminologii leśnej.

mi przerwami od 1820 r. Oprócz roli naukowej (podnosi wiedzę leśników oraz stale publikuje wyniki najnowszych badań z różnych dziedzin nauk leśnych), jaką spełnia periodyk, pełni on również rolę edukacyjną i popularyzatorską. Okładkę i stronę tytułową najstarszych wydań oraz zeszytów od 1953 r. zdobi rycina twarzy Silvanusa – rzymskiego bożka lasów i dzikiej przyrody. Co ciekawe, przez cały okres wydawania opublikowano około 13,5 tysiąca rozpraw naukowych, artykułów i doniesień. Kolejnym bardzo ważnym aspektem w dobie digitalizacji czasopism naukowych jest zarchiwizowanie wszystkich możliwych numerów „Sylwana” w bazie danych Agro. Jest to bibliograficzna baza danych, którą tworzy zespół autorski pracowników Biblioteki Głównej Uniwersytetu Przyrodniczego w Poznaniu od 1993 r. Jak możemy dowiedzieć się ze strony bazy – obejmuje ona artykuły z 1010 tytułów czasopism polskich wydawanych w języku polskim i angielskim. Ponadto, obecnie Polskie Towarzystwo Leśne, będące również Wydawcą „Sylwana”, podjęło decyzję o dokonaniu jego reformy, obejmującej m.in. publikowanie wyłącznie prac w języku angielskim. Argumentowane jest to podnoszeniem zasięgu oraz większym prestiżem na skalę światową. Długoletnia tradycja i renoma najstarszego periodyku o tematyce leśnej na świecie ma być zachętą do publikowania przez jak najszersze grono badaczy z całego świata, jak i docieranie do jak największego grona odbiorców. Co więcej, „Sylwan” został całkowicie zdigitalizowany (z drobnymi wyjątkami) i znajduje się na wcześniej już wspomnianej platformie Agro. Żmudna praca całego zespołu zaowocowała tym, że nawet najstarsze numery są obecnie dostępne online. Dzięki digitalizacji możliwe jest zarówno zbadanie języka, jego zmian, jak i dotarcie do pionierskich badań z zakresu nauk leśnych.

JĘZYK LEŚNICTWA JAKO JĘZYK SPECJALISTYCZNY

Na wstępie należałoby odpowiedzieć na pytanie, czym jest język specjalistyczny oraz czy język leśnictwa należy zaliczyć do języków specjalistycznych. Po pierwsze, punktem wyjścia do definicji języka specjalistycznego jest odniesienie go do języka ogólnego⁴. Zatem język ogólny to odmiana języka narodowego, która jest „środkiem porozumienia wszystkich członków narodu bez względu na płeć, pochodzenie terytorialne, zawód itd.”⁵. W związku z tym język specjalistyczny stoi w opozycji do języka ogólnego. Po drugie, język specjalistyczny to odmiana języka używana przez specjalistów zawodowo zajmujących się daną dziedziną (w tym wypadku będą to leśnicy oraz zawody okołopodobne mówiące o leśnictwie). Język specjalistyczny obejmuje zbiór elementów leksykalnych i stylów używanych do konstruowania tekstów wy-

4 B. LIGARA, W. SZUPELAK, 2012, *Lingwistyka i glottodydaktyka języków specjalistycznych na przykładzie języka biznesu. Podejście porównawcze*, Księgarnia Akademicka, Kraków.

5 *Ibidem*, s. 25.

specjalizowanych, tworząc tym samym pewną nadbudowę języka ogólnego⁶. Nie zmienia faktu, że język ten opiera się na języku powszechnym/ogólnym i ściśle z nim współdziała.

Kolejną cechą każdego języka specjalistycznego jest stosowanie wyrazów obcych oraz terminologii technicznej, co ma służyć precyzyjnemu opisowi rzeczywistości zawodowej⁷. Co więcej, słownictwo obecne w języku fachowym może być niespotykane poza konkretną dyscypliną lub pojedyncze słowa mogą przybierać w nim inne znaczenie niż w kontekście popularnym. Jak zauważa Kloc, która bada w aspekcie porównawczym polską i angielską terminologię leśną, „polska i angielska terminologia leśna [...] jest niezwykle złożona, gdyż jest interdyscyplinarna w swojej naturze, zawiera liczne terminy z innych języków takich, jak łacina (obie terminologie) oraz j. angielski (polska terminologia leśna), jest uwarunkowana kulturowo i odnosi się do różnych systemów gospodarki leśnej”⁸.

Ze względu na swoją specyfikę, język specjalistyczny ma charakter hermetyczny⁹, gdyż jego zastosowanie jest ograniczone do wąskiego grona specjalistów (w tym wypadku leśników).

Ostatnią cechą nadrzędną języka specjalistycznego jest to, że jest formą języka wykorzystywaną w komunikacji zawodowej do porozumiewania się tylko w zakresie określonych tematów specjalistycznych¹⁰. Język leśnictwa niewątpliwie należy do grupy języków specjalistycznych między innymi ze względu na specyficzną terminologię. Jak zauważa dalej Kloc, terminologia leśna jest złożona i składa się na nią wiedza z „rolnictwa, biologii, inżynierii lądowej i wodnej, geografii, ekonomii, geologii, geodezji i kartografii, architektury, prawa, matematyki i statystyki czy nawet nauk humanistycznych”¹¹, co powoduje, iż język leśnictwa ma charakter interdyscyplinarny.

6 Por. S. SZADYKO, 2012, *Istota, miejsce, rola i znaczenie języków specjalistycznych we współczesnym globalnym świecie*, „Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne”, nr 1, s. 185–212.

7 Por. K. SITKOWSKI, 2018, *Technolekt policyjny jako przykład języka specjalistycznego*, „Conversatoria Linguistica”, t. 12, s. 245–256.

8 E. KLOC, *op. cit.*, s. 304.

9 K. SITKOWSKI, *op. cit.*

10 Por. E. HORYŃ, 2019, *O różnych sposobach opisu terminologii specjalistycznej – Terminologia specjalistyczna w teorii i praktyce językoznawców słowiańskich*, red. R. Przybylska, W. Śliwiński, oprac. B. Batko-Tokarz (teksty polskie), A. Račáková (teksty słowackie i czeskie), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica”, t. 14, s. 298–305.

11 E. KLOC, *op. cit.*, s. 304.

TERMINOLOGIA

Poniżej zaprezentowano wybraną przez autorkę terminologię, która zmieniła się na przestrzeni niemalże dwustu lat. Wzięto pod uwagę trzy okresy wydawania czasopisma „Sylwan”. W tabelach pokazane zostało, jak dany termin prezentuje się w kolejnych periodyzacjach. Należy jednak pamiętać, że istnieje wiele terminów używanych obecnie, których brak jest w poprzednich okresach wydań. Widnieją one tylko w numerach nam „współczesnych”. Są to między innymi takie terminy, jak Ustawa o lasach. Związane jest to z tym, że w poprzednich okresach nie było jednolitej ustawy dotyczącej lasów, oraz z tym, że Polska w czasie rozbiorów podlegała jurysdykcjom zaborcy i prawom tam obowiązującym. Pozostawiane w tabelach kreski oznaczają, że nie udało się autorce odnaleźć podobnych terminów w danym okresie, co nie oznacza, że one nie istnieją (autorka nie przeczytała wszystkich numerów czasopisma). Wyniki przedstawiono w tabelach podzielonych na trzy kolumny, gdzie każda z kolumn odpowiada okresowi, w którym dany numer został wydany. Pod każdą z tabel znajduje się komentarz i interpretacja wyników.

Tabela 1. Wybrane terminy z zakresu leśnictwa z czasopisma „Sylwan”

1820–1858	1883–1939	1947–2021
leśniczy	leśniczy (rządowi) leśnik	leśniczy leśnik
• służba leśna • służba leśna rządowa	służba leśna ochronna i techniczna	służba leśna
policjia leśna	funkcjonariusze państwowi	straż leśna
przepisy leśne rządowe	–	Przepisy Ustawy o lasach (i ustawy jej towarzyszące, np. przepisy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych (hiponim), przepisy ustawy o ochronie przyrody (hiponim), etc.)
lasy rządowe	lasy państwowe	lasy państwowe
użytki leśne	produkty leśne	użytki leśne (hiperonim), na które składają się użytki główne (do nich zaliczają się np. użytki rębne (hiponim)) i uboczne
przedaż porębów	–	sprzedaż drewna

1820–1858	1883–1939	1947–2021
Prawo o służebnościach pastwiska i wrębu	–	(Dziś pracownik LP ma prawo do dzierżawy użytków rolnych (w określonym zakresie) oraz do bezpłatnego deputatu drzewnego w naturze)
–	ustawa lasowa	Ustawa o lasach

LEŚNICZY A LEŚNIK

Terminy *leśniczy* oraz *leśnik* dość często mylnie stosowane są zamiennie, jednak ich znaczenia i definicje słownikowe wskazują, że termin *leśnik* jest hiperonimiczny w stosunku do terminu *leśniczy* oraz że nie są to nazwy synonimiczne, o których można przeczytać w innych słownikach, iż takie są np. na stronie Lasów Państwowych (dalej jako LP) wyraz hasłowy *leśniczy* ma następującą definicję:

pracownik terenowy Służby Leśnej, bezpośrednio podlegający zastępcy nadleśniczego, kierujący leśnictwem, do którego zadań należy całokształt spraw związanych z prowadzeniem gospodarki leśnej; sprawuje on także nadzór nad lasami nie stanowiącymi własności skarbu państwa. Leśniczemu podlegają podleśniczy i gajowy¹².

Natomiast wyraz *leśnik*¹³ jest definiowany jako:

specjalista w dziedzinie gospodarki leśnej, osoba zatrudniona w leśnictwie¹⁴.

Reasumując, *leśnik* to osoba z wykształceniem kierunkowym, natomiast *leśniczy* to nazwa stanowiska w strukturze LP.

SŁUŻBA LEŚNA A STRAŻ LEŚNA

Służbie Leśnej poświęcony jest cały Rozdział 7 Ustawy o lasach. Szczegółowo opisana jest w artykułach 45–46, natomiast *Straż Leśna* scharakteryzowana jest w art. 47 ustawy. Termin *Służba Leśna* jest hiperonimem w stosunku do *Straży Leśnej*. *Służba Leśna* została utworzona w 1991 r. Natomiast *Służba*

12 <https://www.lasy.gov.pl/pl/edukacja/sloownik/l/lesniczy> [dostęp 15.01.2022 r.].

13 Więcej na temat tych dwóch terminów można przeczytać w artykule Trzaskawki: P. Trzaskawka, 2020, *Nazwy wybranych zawodów leśnych – krótkie badanie diachroniczne*, „Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej”, t. 19, s. 277–295.

14 <https://www.lasy.gov.pl/pl/edukacja/sloownik/l/lesnik> [dostęp 15.01.2022 r.].

Leśna, jak i *Służba Leśna Rządowa* (często stosowane zamiennie) istniała od początków wydawania „Sylwana”. Zgodnie z art. 45 Ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach pracownicy *Służby Leśnej* zajmują się:

1. sprawami zarządu lasami będącymi w zarządzie Lasów Państwowych;
2. prowadzeniem gospodarki leśnej i ochroną lasów;
3. zwalczaniem przestępstw i wykroczeń w zakresie szkodnictwa leśnego i ochrony przyrody oraz wykonywaniem innych zadań w zakresie ochrony mienia;
4. nadzorem nad gospodarką leśną w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa, jeśli taki nadzór został powierzony.

W celu realizacji zadań z punktu 3. utworzono *Straż Leśną*. Strażnicy leśni zaliczani są do *Służby Leśnej*. Historycznie rzecz biorąc, organ ten został utworzony zaraz po II wojnie światowej w 1946 r. Obecnie zatrudnia około 1000 osób. *Straż Leśna* to umundurowana i uzbrojona formacja, która posiada przywileje podobne do policji. Klasyfikuje się ją jako straż ochrony przyrody i zalicza do policji administracyjnych (dane za NIK). Działa w LP, gdzie kieruje nią Główny Inspektor *Straży Leśnej*, zaś strażnicy leśni zaliczani są właśnie do *Służby Leśnej*.

Straż Leśna jest terminem hiponimicznym w stosunku do terminu *Służba Leśna*, ponieważ straż leśna jest organem pomocniczym terenowej *Służby Leśnej*. Organ ten jest powołany, by zwalczać przestępstwa i wykroczenia w lasach, np. bezprawne korzystanie z lasu, kradzież drewna, kłusownictwo, niszczenie mienia i in., np. w zakresie ochrony mienia¹⁵.

DYSTYNKCJE

Poniżej przedstawione są wzory oznak (tzw. patek) noszonych na klapach marynarki do munduru wyjściowego pracowników zarówno *Służby Leśnej*, jak i *Straży Leśnej*:

Stanowisko	Oznaka służbowa
<ul style="list-style-type: none"> • gajowy 	

¹⁵ Patrz: Ustawa o lasach, art. 48; co więcej określone stanowiska w *Służbie Leśnej* mają przypisane funkcje strażników leśnych.

- specjalista Służby Leśnej w nadleśnictwie
- podleśniczy
- strażnik leśny

- starszy specjalista Służby Leśnej w nadleśnictwie
- leśniczy
- sekretarz nadleśnictwa
- starszy strażnik leśny

- specjalista Służby Leśnej w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych
- specjalista Służby Leśnej w regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych
- inżynier nadzoru w nadleśnictwie

- inspektor Lasów Państwowych
- inspektor Straży Leśnej
- starszy specjalista Służby Leśnej w Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych
- starszy specjalista w regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych
- zastępca nadleśniczego
- zastępca dyrektora jednostki organizacyjnej Lasów Państwowych o zasięgu krajowym
- główny księgowy nadleśnictwa

- naczelnik wydziału
- główny specjalista Służby Leśnej
- kierownik zespołu ochrony lasu
- nadleśniczy
- dyrektor jednostki organizacyjnej Lasów Państwowych o zasięgu krajowym

- główny księgowy Lasów Państwowych
- główny księgowy regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych
- główny inspektor Lasów Państwowych
- główny inspektor Straży Leśnej

- zastępca dyrektora generalnego Lasów Państwowych
- zastępca dyrektora regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych

- dyrektor generalny Lasów Państwowych
- dyrektor regionalnej dyrekcji Lasów Państwowych

Źródło: https://pl.wikipedia.org/wiki/S%C5%82u%C5%BCba_Le%C5%9Bna [dostęp 11.01.2022 r.].

Strażą Leśną kieruje Główny Inspektor Straży Leśnej, który podlega Dyrektorowi Generalnemu LP. Została ona powołana w 1946 r. na mocy dekretu. Początkowo była zorganizowana na wzór wojskowy i podlegała ministrowi leśnictwa. Do jej szeregów należeli:

1. oficerowie – komisarz, nadkomisarz, inspektor (mianowani przez Ministra Leśnictwa),
2. szeregowi – strażnik, starszy strażnik, przewodnik, starszy przewodnik (mianowani przez właściwe organa administracji Lasów Państwowych).

Dekret ten obowiązywał do 1991 r., ponieważ 1 stycznia 1992 r. weszła w życie ustawa o lasach, w której rozstrzygnięte są sprawy dotyczące działalności Straży Leśnej. Wcześniejszymi terminami tożsamymi były kolejno terminy: *policjia leśna* oraz *funkcjonariusze państwowi*.

PRZEPISY LEŚNE RZĄDOWE

Termin *przepisy leśne rządowe* pojawia się w pierwszym okresie wydawania „Sylwana”. W drugim okresie nie udało się odnaleźć terminu tożsamego dla przepisów leśnych rządowych. Natomiast w trzecim okresie pojawia się termin *przepisy ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych*. Terminy z okresu pierwszego i trzeciego nie są do końca tożsame. Znaczenie drugiego terminu zostało poszerzone o ochronę gruntów rolnych i leśnych. Natomiast termin z pierwszego okresu ma szersze znaczenie zawierające w sobie ochronę gruntów rolnych i leśnych, jest hiperonimem.

LASY RZĄDOWE A LASY PAŃSTWOWE

W Królestwie Polskim (1815–1917) występowały trzy rodzaje lasów:

1. rządowe;
2. administrowane przez skarb;
3. cesarskie.

Te, które pojawiają się w „Sylwaniu” i są następnie tożsame z terminem *lasy państwowe*, to *lasy rządowe*. Inna nazwa jest podyktowana ustrojem, który panował w okresie Królestwa Polskiego. Dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zaczął pojawiać się termin *lasy państwowe*. Oczywiście granice *lasów rządowych* a *lasów państwowych* nie są takie same, dlatego tutaj termin bardzo dobrze wskazuje na okres dziejów Polski.

UŻYTKI LEŚNE A UŻYTKI RĘBNE

Do *użytków leśnych* należeć będą takie płody leśne, jak i różne dobra materialne pozyskiwane z lasu. Użytki leśne mogą mieć dwojaki charakter – mogą nadawać się do bezpośredniego użycia lub mogą być surowcami do dalszego przerobu. *Użytki leśne* dzieli się na:

1. **główne** (zwane też drzewnymi), obejmują, sortymenty drewna okrągłego i wyroby drzewne, pozyskiwane ze ściętych drzew; ze względu na rodzaj użytkowania użytki główne dzieli się na:
 - a. użytki przedrębne,
 - b. użytki rębne (drewno pozyskane z drzewostanów, które osiągnęły dojrzałość rębną; pozyskiwanie drewna może przebiegać z zastosowaniem różnych rębni, których celem obok pozyskania drewna jest przygotowanie powierzchni do odnowienia).
2. **uboczne** (zwane też niedrzewnymi), obejmują dużą i niejednorodną grupę bogactw leśnych, których ilość zmienia się zależnie od potrzeb człowieka oraz zdobytej wiedzy o ich przydatności. Wyróżniamy następujące *użytki uboczne*:
 - a. pochodzenia roślinnego – żywice, gумы, kora, listowie, owoce leśne, grzyby jadalne, zioła lecznicze i przemysłowe, choinki itp.;
 - b. pochodzenia zwierzęcego – produkty łowiectwa i pszczelarstwa leśnego, ślimaki, jedwabnictwa uprawianego w związku z lasem (jedwab);
 - c. kopaliny – torf, żwir, glina itp.

Dlatego też termin *użytki rębne* jest hiponimem w stosunku do terminu *użytki leśne*.

PRZEDAŻ PORĘBÓW A SPRZEDAŻ DREWNA

Zgodnie z definicją ze słownika wileńskiego¹⁶ *przedaż* to nic innego jak obecnie nam znana sprzedaż. Natomiast jeśli chodzi o *poręby*, to przeczytać możemy w tym samym słowniku, iż są to drwa porąbane, pocięte. Co więcej, zgodnie z definicjami, które możemy odnaleźć u Pajewskiej¹⁷ *poręby* mają kilka znaczeń: 1. oznaczają również miejsce w lesie, gdzie drwa wyrąbują na potrzeby domowe albo na sprzedaż. 2. miejsce, obszar w lesie, gdzie wycięto lub gdzie wycina się drzewa; odcinek (fragment) lasu, miejsce po wyrąbanym lesie. System sprzedaży drewna, zwany „przedażą porębów”, oznaczał sprzedaż drewna obejmujący grubiznę i drobnicę w całości na określonej, oznaczonej działce. Dokonywano tego przy pomocy szacowania drzewostanu i używaniu wynegocjowanej lub wylicytowanej ceny drewna. Dziś sprzedajemy określone sortymenty wg klasyfikacji jakościowo-wymiarowej oraz wg cen wyjściowych ustalonych dla określonych sortymentów, które najczęściej w ramach licytacji ulegają podwyższeniu. Dlatego też terminy *przedaż porębów* oraz *sprzedaż drewna* należy uznać za tożsame, jednak terminologia w zapisie się różni, ponieważ jest to różnica w zakresie budowy słowotwórczej *przedać* – *sprzedać*, gdzie w drugim przypadku mamy prefiksalne s-.

PRAWO O SŁUŻEBNOŚCIACH PASTWISKA I WRĘBU

Powyższy termin nie pojawia się w kolejnych okresach wydawania „Sylwana”. *Prawo o służebnościach pastwiska i wrębu* jest terminem, który pojawia się tylko w pierwszym okresie wydawania „Sylwana” i nie ma swojego odpowiednika w kolejnych okresach. Mimo to, obecnie funkcjonuje termin *służebność*, który pojawia się w Dziale III Kodeksu Cywilnego. Termin *pastwisko* jest również obecnie znany użytkownikowi, natomiast termin *wrąb* oznacza wg słownika wileńskiego „wstęp do lasu prawo dane komu na rąbanie drzew w lesie”¹⁸, tzw. dzisiejsze „deputaty” przysługujące pracownikom LP wynikające z przepisów wewnętrznych obowiązujących w LP. Są to dzierżawy gruntów oraz przysługujące deputat drzewny w naturze.

16 Edycja elektroniczna *Słownika wileńskiego*: <https://eswil.ijp.pan.pl/?str=otworz-sownik> [dostęp 25.11.2022 r.].

17 Por. E. PAJEWSKA, 2002, *op. cit.*; eadem, 2003, *Słownictwo tematycznie związane z lasem w kontekście badań nad językami specjalistycznymi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.

18 *Słownik wileński...*, s. 1899.

Tabela 2. Wybrane terminy z zakresu leśnictwa z czasopisma „Sylwan”

1820–1858	1883–1939	1947–2021
Majoraty	majoraty do 1919 r.	–
klasa	klasa/klasa	klasa jakości drewna
massa drzewa	masa drzewna, masa drzewa, miąższość drzewa	miąższość drewna, miąższość drzewa, masa drzewna
<ul style="list-style-type: none"> • Dyrektor Jeneralny lasów rządowych • Nadleśny jeneralny • Dyrekcyja Jeneralna dóbr i lasów rządowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Nadleśniczy • Dyrekcyja Lasów Państwowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Dyrektor Generalny Lasów Państwowych • Nadleśniczy • Dyrekcyja Generalna Lasów Państwowych
<ul style="list-style-type: none"> • lasy duchowne • lasy mieyskie • lasy gminne • lasy koronne i narodowe • lasy powrócone 	<ul style="list-style-type: none"> • lasy kościelne • lasy podmiejskie, miejskie • lasy gminne • lasy narodowe/lasy państwowe • lasy prywatne • lasy obronne 	<ul style="list-style-type: none"> • lasy państwowe • lasy prywatne¹⁹

Pierwszym terminem z tabeli są *majoraty*. Występuje on tylko w dwóch pierwszych okresach wydawania „Sylwana”. Związane jest to z panującym ustrojem (zabór pruski i austriacki). Niegdyś bowiem *majorat* to ordynacja rodowa przewidująca dziedziczenie majątku ordynackiego przez najstarszego syna lub krewnego w przypadku braku potomków linii męskiej lub majątek tak odziedziczony; także sposób dziedziczenia majątku poprzez najstarszego potomka, bez możliwości dzielenia przedmiotu dziedziczenia²⁰. Jak możemy przeczytać u Bartoszewicza: „Po upadku I Rzeczypospolitej powstały dosyć liczne majoraty w zaborach pruskim i austriackim. W zaborze rosyjskim rząd, szczególnie po powstaniach narodowych, tworzył w Królestwie Kongresowym majoraty, którymi obdarowywał zasłużonych urzędników i generałów. Po odzyskaniu niepodległości w r. 1919 donacje te zostały skonfiskowane na rzecz

19 Oczywiście podział ten nie jest wyczerpujący. Wszystkie podziały lasów w aspekcie historycznym można odnaleźć w czterech tomach publikacji: Z dziejów Lasów Państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004, 2006, red. W. Milewski, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych; także: S. Barański, 1965, Dzieje lasów leśnictwa i drzewnictwa w Polsce, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa; Lasy Państwowe w Polsce w latach 1944–1990, 1997, red. J. Broda, Ośrodek Kultury Leśnej, Gołuchów.

20 *Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 2., 1974, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

państwa polskiego Ustawą sejmową 25 lipca 1919 r.²¹. Ten stan rzeczy spowodował brak wystąpienia tego terminu w ostatnim okresie wydawania „Sylwana”.

Kolejnymi terminami są *klasa* oraz *massa drzewa*, które pojawiały się przede wszystkim w tej formie w pierwszym i drugim okresie wydawania „Sylwana”. W XIX w. za charakterystyczną cechą ortografii polskiej uważało się „powszechne utrzymywanie spółgłosek podwojonych (geminat) w zaadaptowanych do polszczyzny wyrazach obcych. *Klasa* oraz *massa* były zapożyczeniami z łaciny, toteż przez długi okres czasu występowało zjawisko wariantowości zapisu podwójnego ss²². Obecnie mówi się o *klasie* (zmieniła się jedynie pisownia z podwójnego ss na pojedyncze s) oraz *masie* bądź *miąższości drewna*. *Miąższość drewna* to objętość drewna wyrażona w m³; oblicza się ją zwykle jako iloczyn długości sztuki i powierzchni przekroju w połowie jej długości. Oprócz tego *klasa drewna* to inaczej sortyment drewna, tj. rodzaj drewna z punktu widzenia spełniania norm jakościowych, wymiarów i przeznaczenia.

DYREKTOR JENERALNY A DYREKTOR GENERALNY

Na podstawie tabeli powyżej bardzo dobrze widać, jak zmieniła się jednocześnie terminologia i pisownia terminów dotycząca głównej funkcji zarządzającej w lasach. W pierwszym okresie pojawia się termin *Dyrektor Jeneralny lasów rządowych* pisane przez „j” oraz z określeniem lasów rządowych (określenie funkcjonujące w Królestwie Polskim). W granicach zasad pisowni z 1936 roku utrzymano oboczność wyrazów jenerał – generał²³. Obecnym terminem jest *Dyrektor Generalny Lasów Państwowych* pisane przez „g” oraz z określeniem lasów jako państwowe. Po pierwszym okresie zmieniła się również pisownia oraz termin *Nadleśny jeneralny* na *Nadleśniczy*. Termin ten został uproszczony (nastąpiła tzw. uniwerbizacja²⁴, tj. utworzenie jednego wyrazu z ciągu dwóch innych takie, że następuje wprowadzenie nazwy jednowyrazowej na miejsce nazwy dwuwyrazowej. Zazwyczaj ciągiem wyrazów łączonych jest grupa rzeczownika z przymiotnikiem, a wyrazem powstałym przez uniformizację jest rzeczownik), z pozostawionym tylko członem *nadleśniczy* zmieniający *nadleśnego* w *nadleśniczego*²⁵. Natomiast termin *Dyrekcja Jeneralna* dóbr i lasów rządowych przeszła dwie metamorfozy. Drugą był ter-

21 J. BARTOSZEWICZ, 1925, *Podręczny słownik polityczny. Do użytku posłów, urzędników państwowych, członków ciał samorządowych i wyborców*, Nakładem Księgarni Perzyński, Niklewicz i S-ka, Warszawa, s. 451.

22 Por. I. BAJEROWA, 1986, *Polski język ogólny XIX wieku*, t. 1: *Ortografia, nonologia z fonetyką, morfonologia*, Uniwersytet Śląski, Katowice.

23 M. MALINOWSKI, *op. cit.*

24 <https://encenc.pl/uniwerbizacja/> [dostęp 25.11.2022 r.].

25 Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej Lasów Państwowych: <https://www.lasy.gov.pl/pl/edukacja/sloownik/n/nadlesniczy> [dostęp 22.12.2021 r.].

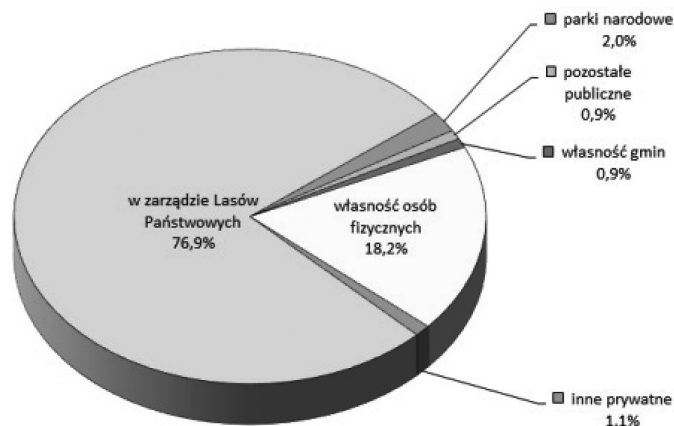
min Dyrekcja Lasów Państwowych, a obecnie obowiązującym terminem jest wyrażenie językowe *Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych*²⁶.

RODZAJE LASÓW

Obecnie w strukturze własnościowej lasów w Polsce dominują *lasy publiczne* – 80,7%, w tym lasy w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe – 76,9%. Pozostałą część zajmują głównie *lasy prywatne* (patrz ryc. 1).

Ryc. 1 Struktura własności lasów w Polsce (GUS), dane z 2019 roku²⁷

Źródło Raport o stanie lasów w Polsce w 2019. (2020). *Państwowe Gospodarstwo Leśne. Lasy Państwowe: Warszawa*

Terminy, które obecnie pojawiają się w „Sylwaniu” (trzeci okres wydawania), to przede wszystkim *lasy państwowe* oraz *lasy prywatne*. Jak można zauważyć na wykresie, oprócz *lasów państwowych* (nadrzędnym terminem hiperonimicznym jest termin *lasy publiczne*) oraz *lasów prywatnych* mamy również w strukturze *parki narodowe*, które nie zostały ujęte przy analizie rodzajów lasów.

W pierwszym i drugim okresie wydawania „Sylwana” pojawiają się również takie rodzaje lasów, jak: *lasy duchowne i zakonne* (należące do rąk prywatnych,

26 Dyrektor Generalny LP powoływany jest przez Ministra Środowiska. Kieruje całą organizacją, m.in. przez wydawanie zarządzeń i decyzji. Jego biuro stanowi Dyrekcja Generalna Lasów Państwowych – jednostka centralna. Organem doradczym dyrektora jest Kolegium Lasów Państwowych: <https://www.lasy.gov.pl/pl/nasza-praca/pgl-lasy-panstwowe/organizacja> [dostęp 22.12.2021 r.].

27 https://www.bdl.lasy.gov.pl/portal/Media/Default/Publikacje/Raport_o_stanie_lasow_2019.pdf [dostęp 30.12.2021].

przyjmując obecną nomenklaturę), *lasy miejskie* (z archaiczną pisownią), *lasy gminne* (które obecnie funkcjonują również jako lasy gminne, ponieważ należą do własności gmin 0.9%), *lasy koronne i narodowe* (czaszy Królestwa Polskiego, stąd nazwa lasy koronne), oraz *lasy powrócone* (odebrane majoraty z nadań napoleońskich) – wszystkie z pierwszego okresu wydawania „Sylwana”. Oprócz tego jest wiele innych rodzajów lasów, których autorce nie udało się znaleźć w „Sylwanie”, ale wiadomym jest, że ich struktura wyglądała następująco:

Ryc. 2. Zestawienie lasów wg Połujańskiego

Źródło: L. Pręcikowski, 2016, *Dawne Lasy Prywatne*, <https://docplayer.pl/28630614-Dawne-lasy-prywatne-leszek-slawomir-precikowski.html> [dostęp 31.12.2021 r.].

W całym Królestwie Polskiem jest lasów:

Nazwanie lasów	Obszerność lasów			
	morgi wo-polskie	pręty □	diesiatiny	szajnie □
Rządowych	1,093,911	23	560,594	1,007
Suprymowanych	62,440	17	31,999	1,225
Górnicych	249,869	175	122,925	1,260
Sekwestrowanych i skon-fiskowanych	26,235	124	20,478	2,267
Duchownych	32,117	39	16,439	3
Emfiteutycznych	17,782	293	9,113	535
Donacyjnych	166,760	266	85,518	894
Funduszowych przy ma-joratach	13,630	154	7,010	802
Miejskich	85,506	80	43,821	599
Pojezuickich	30,329	136	13,980	2,082
Udzielnych	17,050	27	8,736	1,499
Institutowych	32,405	92	16,606	2,060
Prywatnych	4,650,841	299	2,382,973	617
razem jak wyżej	6,478,880	925	3,320,218	1,620

Z ryciny powyżej wynika, iż *lasów prywatnych* było znacznie więcej niż *lasów państwowych* (tj. rządowych). Co więcej, katalog rodzajów lasów ze względu na strukturę własności lasów jest znacznie szerszy.

W drugim okresie możemy natomiast znaleźć: *lasy kościelne* (przynależące do parafii danego kościoła), *lasy podmiejskie i miejskie*, *lasy gminne*, *lasy narodowe/lasy państwowe*, *lasy prywatne* oraz *lasy obronne* (zgodnie z dzisiejszą nomenklaturą jest to rodzaj lasów ochronnych²⁸).

28 Kategorie lasów ochronnych wg Ministra Środowiska (wyróżniając następujące kategorie wiodące i ich kody literowe): 1) glebochronne – OCH GLEB, 2) wodochronne – OCH WOD, 3) trwale uszkodzone na skutek działalności przemysłu – OCH USZK, 4) cenne fragmenty rodzimej przyrody – OCH CENNE, 5) stałe powierzchnie badawcze i doświadczalne – OCH BADAŁ, 6) nasienne – OCH NAS, 7) ostoje zwierząt – OCH OSTOJ, 8) w miastach i wokół miast – OCH MIAST, 9) uzdrowiskowe – OCH UZDR, 10) obronne – OCH OBR.

PISOWNIA/ORTOGRAFIA

Na wstępie należy zaznaczyć, że podrozdział ten ma charakter poglądowy i nie ma na celu wprowadzić w dogłębną historię ortografii polskiej, a jedynie pokazać jak na tle zmian w zakresie kodyfikacji normy ortograficznej w pigułce plasuje się słownictwo specjalistyczne z zakresu leśnictwa²⁹. Kilka dat jest istotnych dla rozwoju i zmian w polskiej pisowni i ortografii. Pierwszym kluczowym rokiem jest rok 1906, w którym odbył się zjazd historyczno-literacki, na którym zebrała się Komisja Językowa Akademii Umiejętności pod przewodnictwem de Courtenaya³⁰. Komisja spotkała się, by uchwalić nowe zasady dotyczące ortografii i pisowni języka polskiego. Uchwalono wtedy m.in., że piszemy:

1. **ja** zamiast wcześniejszych *ia, ya*, ale tylko w końcowych zgłoskach, dopuszczając w innych pozycjach pięć różnych sposobów pisania;
2. **gie**, nie *Ge*;
3. **-im, -ym** oraz **-imi, -ymi** obok *-emi*;
4. pisownia wyrazów: *biec, móc, rzekszy, zjadłszy* została ustalona³¹.

Kolejną znaczącą datą był czerwiec 1918 r., tuż przed odzyskaniem przez Polskę niepodległości. Ponieważ nie wszystkie kwestie zostały omówione i rozstrzygnięte przez Komisję Językową, tym razem Wydział Filologiczny wraz z Komisją ustaliły:

1. w wyrazach obcych pisze się **j** po spółgłosce w zgłoskach niepoczątkowych;
2. zachowuje się rozróżnienie końcówek **-em, -emi, -ym, -ymi** wedle końcówki odnośnego mianownika;
3. pisze się **ke**, a w obcych wyrazach, a **kie, gie** w odczuwanych jako rodzime;
4. pisownię takich wyrazów jak: *móc, zjadłszy*³².

W związku z powyższym takie terminy, jak *biologia* czy *teoria* pisano z „j”, gdyż nie były one pochodzenia rodzimego. Natomiast w 1936 r. ustalono, że wyrazy typu *Maria* pisze się przez „i”, z wyjątkiem po *c, s, z* (itp. *Francja, pasja, diecezja*), dlatego też, niżej pokazane wyrazy po tym roku pisze się już bez wcześniej wspomnianego „j”, tylko przez „i”. Oprócz tego w tekstach z pierwszego i częściowo z drugiego okresu „Sylwana” zachowuje się rozróżnienie

29 Szerzej o zmianach w ortografii zob. S. Jodłowski, 1979, *Losy polskiej ortografii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa; M. Malinowski, 2018, *Ortografia polska. Kodyfikacja, reformy i zmiany pisowni (1830–2010) oraz jej recepcja*, Wydawnictwo – Drukarnia Ekodruk s.c., Kraków.

30 Por. M. MALINOWSKI, 2011, *op. cit.*

31 Por. Z. KLEMENSIEWICZ, 2009, *Historia języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa; B. Walczak, 1995, *Zarys dziejów języka polskiego*, Kantor Wydawniczy SAAW, Poznań.

32 Por. *ibidem*.

końcówek wedle końcówki odnośnego mianownika **-em, -emi, -ym, -ymi**. Dlatego też takie wyrazy jak *każdym, przyczem* zapisuje się w ten sposób. Również w 1936 r. określono, że pisze się tylko **-ym, -ymi**, a w pisaniu łącznym lub rozłącznym zasadniczo przeważa pisanie rozłączne, a sprawa znaczenia, dwuznaczności itp. nie może usprawiedliwiać wyjątków.

Tabela 3. Wybrane problemy pisowni i ortografii z czasopisma „Sylwan”

1820–1858	1883–1939	1947–2021
księgi kassowe	księgi kasowe/kasowe	księgi kasowe
nad lasami duchownemi [...] i nad lasami mieyskimi	[...] miejskimi* *po zmianach	–
w stanie dojrzzenia	–	w stanie dojrzewania
kwiaty męzkie	–	kwiaty męskie
Aministracja [leśna]	Aministracja/administracja	Administracja
tom dwónasty	tom dwunasty/tom dwunasty	tom dwunasty
iest	iest/jest	jest
nayważnieyszych	nayważnieyszych/najważniejszych	najważniejszych
–	higjena lasu z biologji lasu odroślowego	higiena biologii

W tabeli powyżej widać zmiany, jakie zaszły na przestrzeni lat, jeśli chodzi o pisownię. Na przykład wyrazy pisane przez podwójne -ss zapisywane są w późniejszych okresach przez jedno -s. Końcówki Narzędnika -em, -emi zastąpione zostały odpowiednimi -ym, -ymi, np. *duchownemi* na *duchownymi*, *mieyskimi* na *miejskimi* (w tym przypadku również -y zamienia się na -j; to samo mamy w przypadku słowa *nayważnieyszych* – odpowiednio *najważniejszych*). *Kwiaty męzkie* obecnie zapisujemy jako *kwiaty męskie*. Ciekawy jest przypadek *tomu dwónastego* (zapisywanego przez o z kreską), który otrzymał w późniejszych latach u otwarte. Wyrazy takie, jak *iest* zapisywane, są w późniejszych okresach przez j, czyli *jest* (taki stan rzeczy mamy do dnia dzisiejszego). Oprócz tego *higjena* czy *biologja* zapisywane są po reformie w 1918 r. odpowiednio: *higiena* oraz *biologia*.

Tabela 4. Wybrane terminy z zakresu leśnictwa z czasopisma „Sylwan”

1820–1858	1883–1939	1947–2021
w takiem	w takim/w takim	w takim
w czem	w czym/w czym	w czym
dogodnem	dogodnem/dogodnym	dogodnym
lasami miejskiemi i gminnemi	miejskimi i gminnemi/ miejskimi i gminnymi	lasami miejskimi i gminnymi
pod niemi	pod niemi/pod nimi	pod nimi

W tabeli powyżej mamy najwięcej przykładów z archaiczną pisownią *-em*, *-iem* na końcu wyrazów. Natomiast po zmianach, które zaszły kolejno w 1918 r., a następnie w 1936 r., przypadające na drugi okres wydawania „Sylwana”, możemy zaobserwować już oba warianty pisowni (okres przejściowy i przypadający na reformy).

GRAMATYKA

Okres rozbiorów sprzyjał szerzeniu się wpływów rosyjskich i niemieckich w Polsce. Dlatego też „Sylwan” w dwóch pierwszych okresach wydawania ma zauważalną w tekstach składnię niemiecką, z głównym orzeczeniem na końcu zdania. Zdaniem Suheckiego, „grzeszą szczególnie tłumacze, którzy bez myśli, bez potrzeby, niewolniczo ustawiają słowa w ład niemiecki [...] z nawyknięcia popełnienia też myłki osobliwie dziennikarstwo i powieściarstwo”³³. Największe skażenie polszczyzny dokonało się przede wszystkim w języku i stylu urzędowym. Suhecki wspomina, że pierwszego skażenia dopuścili się obcokrajowcy, którzy zmuszeni okolicznościami posługiwali się językiem polskim. Niemcy i Czesi musieli urzędować po polsku, gdyż nie było Polaków przygotowanych do objęcia odpowiednich posad w urzędach. Co więcej, nastąpiło kilka zmian, jeśli chodzi o szyk w zdaniu. Dodatkowo, wiele czasowników zmieniło swoją postać z mniej archaicznych na bardziej uwspółcześnione.

Zmiany w gramatyce widoczne są również w tekstach publikowanych w „Sylwanie”. By zobrazować tę oczywistą nienaturalność w brzmieniu zdań sprzed około 200 lat, należy spojrzeć na zawartość pierwszej kolumny Tabeli 5 oraz 6. Przykłady zostały wyselekcjonowane przez autorkę bez szczególnego klucza.

33 H. SUCHECKI, 1849, *Krótką nauka języka polskiego dla początkującej młodzieży tudzież dla chcących mieć przeglądowy obraz polszczyzny*, Drukarnia Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów.

Tabela 5. Wybrane problemy gramatyczne z czasopisma „Sylwan”

1820–1858	1883–1939	1947–2021
Chcąc urządzić dobra i lasy koronne i narodowe, w sposób, któryby stan ich podniósł , i dochód z nich upewnił i powiększył, a zarazem zabezpieczył los włościan w tychże dobrach osiadłych i polepszył ich dolę, chcąc celu tego osiągnąć przez zkoncentrowanie naczelnego kierunku w Kommissyi Przychodów i Skarbu [...]	–	–
Art. 16. W tymże dniu 1 Lipca zamkniętą bydź ma Kassa dóbr koronnych, a wszelka gotowizna iaka w dniu tym, w teyże kassie znajdować się będzie, przelaną będzie do Kassy Jeneralney Poborów, w której dochody z dóbr i lasów koronnych wpływaiące, oddzielnie manipulowane będą .	–	–

W tabeli powyżej można zauważyć wybrane przykłady całych zdań z pierwszego okresu „Sylwana”. Kolumny druga i trzecia pozostają puste, ponieważ nie sposób odnaleźć niemalże identycznych zdań w kolejnych okresach (w przypadku podobnych tekstów, np. ustaw jest to możliwe, natomiast przy tekstach artykułów, gdzie każdy pisze swoim własnym stylem, jest niemalże niemożliwe). Oprócz składni, która się niewątpliwie wyróżnia, zauważalne też są ciekawe zapisy poszczególnych wyrazów (pisownia i ortografia) takich jak: *zkoncentrowanie*, *bydź*, *kassa*, *iaka*, *teyże*, *znajdować się*, *Kassy Jeneralney*. Głównie tego typu zdania (patrz tabela wyżej) znajdują się w przepisach, które były tworzone przez urzędników obcej narodowości o słabej znajomości języka polskiego, stąd zapożyczana składnia i naleciałości z języków niemieckiego oraz rosyjskiego.

Tabela 6. Wybrane problemy gramatyczne z czasopisma „Sylwan”

1820–1858	1883–1939	1947–2021
W uwagach zamieszone są objaśnienia, do zrozumienia przepisu służące .	–	[...] narzędzi i środków służących do ich popętnienia
Każdy kwiat męzki składa się ze szczególnego kubeczka czteroklapkowego, często kielichem albo koroną zwanego ,...	–	[...] zwane [...]

W tabeli powyżej znajdują się przede wszystkim przykłady pokazujące nam składnię z głównym orzeczeniem na końcu zdania. Przykłady zawarte w trzeciej kolumnie pokazują tylko podobne struktury zdaniowe odnoszące się do innej tematyki, jednakże obrazujące, że składnia ta zmieniła się znacząco na przestrzeni wieków. Oczywiście są to tylko wybrane wrywkowo przez autorkę przykłady, które można w przyszłości poszerzyć znacząco i poddać bardziej szczegółowym badaniom składniowym opierając się na pracach Bajerowej, Klemensiewiczza czy Walczaka³⁴.

WNIOSKI

W niniejszym artykule zaprezentowano analizę zmian terminologicznych w polskim języku leśnictwa na podstawie czasopisma „Sylwan”. Pokazano, jak zmieniał się język polski – ściślej, język leśnictwa. Wzięto pod uwagę m.in. terminologię, struktury gramatyczne. W literaturze przedmiotu odnaleźć można teksty dotyczących przemian w języku polskim, istnieją również studia diachroniczne dotyczące języka leśnictwa jednak badanie, jakie zostało przeprowadzone przez Pajewską³⁵, dotyczy analizy diachronicznej do 1939 r. i skupia się na tekstach rozproszonych, a nie jednolitych, jak w przypadku „Sylwana”. Ustalono, że nastąpiło wiele zmian terminologicznych, ortograficznych, zmieniła się nieco gramatyka. Należy mieć na względzie fakt, iż dużo zmian miało miejsce ze względu na przeobrażenie ustroju w Polsce (okres zaborów, a następnie odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 r.). W międzyczasie nastąpiła ewolucja w polskiej ortografii (związane było to z nowymi zasadami dotyczącymi pisowni i ortografii w roku 1906 oraz w 1918). Gramatyka również nieco się zmieniła, po odzyskaniu niepodległości wpływy niemieckie i rosyjskie nie były tak silne w języku, jak w okresie zaborów, dlatego też teksty zaczynają mieć polską a nie „niemiecką składnię”.

34 I. BAJEROWA, 2000, *Polski język ogólny XIX wieku. Stan i ewolucja*, t. 3: *Składnia. Synteza*, Uniwersytet Śląski, Katowice; Z. Klemensiewicz, *op. cit.*; B. Walczak, *op. cit.*

35 E. PAJEWSKA, 2002, *op. cit.*

Biorąc pod uwagę dalsze badania, można by zbadać również język leśnictwa, ale pod kątem synchronicznym. Co więcej, digitalizacja czasopisma w bazie Agro zwiększa możliwości badań językoznawczych nad czasopismem. Niestety, nie wszędzie i nie wszystkie numery „Sylwana” (a raczej ich garstka) są dostępne online, dlatego też baza Agro jest świetną odpowiedzią na potrzeby badacza języka, ale przede wszystkim na potrzeby leśnika (ponad 200 lat wiedzy specjalistycznej w jednym miejscu).

W tym miejscu należałoby wspomnieć o ograniczeniach przeprowadzonego badania. Badania miały charakter losowy. Badania korpusowe mogłyby pomóc w zbadaniu frekwencyjności i pokazaniu, jakie zmiany zachodziły w polskim języku leśnictwa. Jednakże to zadanie jest trudne. Większość numerów czasopisma z pierwszego okresu występuje tylko w formie graficznej, nawet próba przeformatowania na plik tekstowy jest niemalże niemożliwa, a jeśli możliwa, to żmudna i czasochłonna.

Teksty „Sylwana” zostały wybrane, ponieważ są autentycznym nośnikiem żywego języka polskiego opisującym pewną kategorię rzeczywistości, jaką jest leśnictwo. Co więcej, badania nad polskim językiem leśnictwa pomogą pewne rzeczy usystematyzować oraz zrozumieć, jeśli dotrzemy do etymologii czy źródłosłowu danego terminu. Konieczne jest również osadzenie tekstu w odpowiednim czasie, miejscu oraz realiach obowiązujących w okresie zaborów. Bez tego zrozumienie tekstu bywa trudne i może powodować wiele błędów interpretacyjnych.

LITERATURA

- „Sylwan”, 1820–2021, Polskie Towarzystwo Leśne, Warszawa.
- BAJEROWA I., 1986, *Polski język ogólny XIX wieku*, t. 1: *Ortografia, nonologia z fonetyką, morfonologia*, Uniwersytet Śląski, Katowice.
- BAJEROWA I., 2000, *Polski język ogólny XIX wieku. Stan i ewolucja*, t. 3: *Składnia. Synteza*, Uniwersytet Śląski, Katowice.
- BARAŃSKI S., 1965, *Dzieje lasów leśnictwa i drzewnictwa w Polsce*, Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa.
- BARTOSZEWICZ J., 1925, *Podręczny słownik polityczny. Do użytku posłów, urzędników państwowych, członków ciał samorządowych i wyborców*, Nakładem Księgarni Perzyński, Niklewicz i S-ka, Warszawa.
- Encyklopedia Powszechna PWN*, t. 2, 1974, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- HORYŃ E., 2019, *O różnych sposobach opisu terminologii specjalistycznej – Terminologia specjalistyczna w teorii i praktyce językoznawców słowiańskich*, red. R. Przybylska, W. Śliwiński, oprac. B. Batko-Tokarz (teksty polskie), A. Račáková (teksty słowackie i czeskie), Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia Linguistica”, t. 14, s. 298–305.

- JODŁOWSKI S., 1979, *Losy polskiej ortografii*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- KLEMENSIEWICZ Z., 2009, *Historia języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- KLÓC E., 2019, *Czy sosna to szyszkowiec? – czyli o złożoności angielskiej i polskiej terminologii leśnej, lukach terminologicznych oraz relacjach między terminami a pojęciami*, [w:] *Kulturowa wartość lasu*, red. D.J. Gwiazdowicz, A.E. Matulewska, Ośrodek Kultury Leśnej, Gołuchów, s. 303–318.
- Lasy Państwowe w Polsce w latach 1944–1990*, 1997, red. J. Broda, Ośrodek Kultury Leśnej, Gołuchów.
- LIGARA B., SZUPELAK W., 2012, *Lingwistyka i glottodydaktyka języków specjalistycznych na przykładzie języka biznesu. Podejście porównawcze*, Księgarnia Akademicka, Kraków.
- ŁĘTOWSKI A., 1912, *Błędy językowe prasy warszawskiej*, „Poradnik Językowy”, nr 4–5.
- MALINOWSKI M., 2011, *Ortografia polska od II połowy XVIII wieku do współczesności. Kodyfikacja, reformy, recepcja*, Uniwersytet Śląski, Katowice.
- MALINOWSKI M., 2018, *Ortografia polska. Kodyfikacja, reformy i zmiany pisowni (1830–2010) oraz jej recepcja*, Wydawnictwo – Drukarnia Ekodruk s.c., Kraków.
- MARON E.W., 1843, *Prawidła leśnictwa*, Komis Księgarni J. K. Żupańskiego, Poznań.
- MILEWSKI W., 2006, *Z dziejów lasów Państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych.
- PAJEWSKA E., 2002, *Opisanie lasu. Polskie słownictwo związane z lasem do roku 1939*, FAGUS, Szczecin.
- PAJEWSKA E., 2003, *Słownictwo tematycznie związane z lasem w kontekście badań nad językami specjalistycznymi*, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin.
- Podręcznik leśnictwa ułożony staraniem Centralnego Towarzystwa Rolniczego w Wielkim Ks. Poznańskim*, 1869, Poznań.
- POLAŃSKI E., 2004, *Reformy ortografii polskiej – wczoraj, dziś, jutro*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego”, t. 40, s. 29–46.
- PRĘCIKOWSKI L., 2016, *Dawne Lasy Prywatne*, <https://docplayer.pl/28630614-Dawne-lasy-prywatne-leszek-slawomir-precikowski.html> [dostęp 31.12.2021 r.].
- Raport o stanie lasów w Polsce w 2019, 2020*, Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Warszawa.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 stycznia 2003 r. w sprawie stanowisk, stopni służbowych oraz zasad wynagradzania w Służbie Leśnej (Dz.U. z 2003 r. nr 11, poz. 123).
- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 19 grudnia 2017 r. w sprawie wzorów mundurów leśnika i oznak dla osób uprawnionych do ich noszenia (Dz.U. z 2017 r. poz. 2466).

- SITKOWSKI K., 2018, *Technolekt policyjny jako przykład języka specjalistycznego*, „Conversatoria Linguistica”, t. 12, s. 245–256.
- STRZELECKI H., 1974, *Gospodarstwo lasowe. Las w stanie natury. Cięcie lasu*, Księgarnia Gubrynowicza i Schmidta, Lwów.
- Suchecki H., 1849, *Krótką nauka języka polskiego dla początkującej młodzieży dla chcących mieć przeglądowy obraz polszczyzny*, Drukarnia Zakładu Narodowego im. Ossolińskich, Lwów.
- SZADYKO S., 2012, *Istota, miejsce, rola i znaczenie języków specjalistycznych we współczesnym globalnym świecie*, „Prosopon. Europejskie Studia Społeczno-Humanistyczne”, nr 1, s. 185–212.
- TRZASKAWKA P., 2016, *Zmiany językowe w rozporządzeniach i ustawie o zawodzie tłumacza przysięgłego. Język polskiego prawa: nowe wyzwania*, red. D. Kondratczyk-Przybylska, A. Niewiadomski, E. Walewska, Warszawa, s. 243–261.
- TRZASKAWKA P., 2020, *Nazwy wybranych zawodów leśnych – krótkie badanie diachroniczne*, „Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej”, t. 19, s. 277–295.
- Ustawa z dnia 25 lipca 1919 r. w przedmiocie dóbr donacyjnych (Dz.U. z 1919 r. nr 72, poz. 423).
- Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 1991 r. nr 101, poz. 444).
- WACEWICZ S., 2007, *Ewolucja języka. Wprowadzenie*, www.kognitywistyka.net, [dostęp 31.12.2021 r.].
- WALCZAK B., 1995, *Zarys dziejów języka polskiego*, Kantor Wydawniczy SAAW, Poznań.
- Wykorzystanie broni przez wybrane służby i straże oraz nadzór organów państwa nad jej reglamentacją*, nik.gov.pl, 3 lutego 2016 [dostęp 2.12.2021 r.].

ZMIANY JĘZYKOWE W POLSKIM JĘZYKU LEŚNICTWA

Streszczenie

Celem pracy jest analiza zmian terminologicznych w języku leśnictwa w aspekcie diachronicznym. Wzięto pod uwagę teksty z czasopisma „Sylwan” z trzech okresów: (1) od początków istnienia czasopisma, tj. roku 1820 do 1858, (2) drugi okres, w którym czasopismo zostało wznowione w Galicji w okresie zaborów, tj. w roku 1883 aż do czasów wybuchu II wojny światowej w 1939 r., oraz ostatni okres (3) od roku 1947 do czasów nam współczesnych. Zastosowano metodę badawczą, która w głównej mierze opierała się na analizie językowej i porównawczej języka leśnictwa z trzech okresów wybranych przez autorkę. Zanalizowano następujące kategorie: terminologię (w tym również zapożyczenia), pisownię i ortografię, składnię i gramatykę (proces ewolucji na przestrzeni ostatnich 200 lat). Przedstawione wyniki pokazują zmiany, jakie zaszły w polskim języku leśnictwa na wybranym materiale badawczym pod względem terminologicznym, ortograficznym, jak i gramatycznym.

Oprócz analizy językowej została przedstawiona pokrótce charakterystyka języka leśnictwa jako języka specjalistycznego oraz krótka historia najstarszego na świecie naukowego czasopisma leśnego „Sylwan”, który jednocześnie jest źródłem materiału językowego.

Słowa kluczowe: zmiany językowe, badania diachroniczne, język leśnictwa, „Sylwan”

LINGUISTIC CHANGES IN THE POLISH LANGUAGE OF FORESTRY

Summary

The aim of the study is to analyze terminological changes in the language of forestry from a diachronic perspective. The texts from the journal „Sylwan” were analyzed from three periods of its existence: (1) from the beginning of the journal’s existence, i.e. 1820 to 1858, (2) the second period in which the journal was re-issued in Galicia during the partitions, i.e. in 1883 until the outbreak of World War II in 1939, and the last period (3) from 1947 to the present day. The research method was used, which was mainly based on the linguistic and comparative analysis of the language of forestry from the three periods selected by the author. The following categories were analyzed: terminology (including borrowings), spelling, syntax and grammar (the process of language evolution over the last 200 years). The presented results will show the changes that took place in the Polish language of forestry on the selected research material in terms of terminology and grammar. In addition to the linguistic analysis, the classification of the language of forestry as a specialist language will be briefly presented, as well as a brief history of the world’s oldest scientific forestry journal, „Sylwan”, which is also a research material.

Keywords: linguistic changes, diachronic research, language of forestry, “Sylwan”